
ПЕЧАЛБАТА – ФИНАНСОВ ЛОСТ ЗА РАЗВИТИЕ НА ПРЕДПРИЯТИЯТА ОТ ТРАНСПОРТНИЯ СЕКТОР

Магдалена Петрова-Кирова

mpetrova_kirova@abv.bg

**ВТУ „Тодор Каблешков” 1574 София, ул. „Гео Милев” №158
БЪЛГАРИЯ**

***Ключови думи:** Печалба, разпределение, дивиденди, модели за разпределение*

***Резюме:** Всяко предприятие, като обособена стопанска единица, се създава за да функционира неопределен период от време. Основна цел на дружествата е, осъществявайки своята дейност, да реализират положителен финансов резултат в края на отчетната година. Решението за начина на разпределение на печалбата, която остава след облагане с данък (независимо, че до някаква степен е законово регламентирано напр. при АД), се взема от общото събрание на дружеството. Трудно може да бъде определен единен подход за разпределение за всички стопански единици. В настоящия доклад са представени разпределителни модели в зависимост от целите, стратегиите, дивидентната политика на акционерното дружество. Печалбата е представена като източник на финансиране за транспортните предприятия и като мотивационен лост на ръководството за по-успешен бизнес.*

В научната литература съществуват различни определения на различните автори за финансова устойчивост. Според М.А.Федотова и В.М.Радионова¹, финансовата устойчивост е състояние на финансовите ресурси на предприятието, тяхното разпределение и използване, което осигурява развитие на предприятията на основата на ръст на печалбата и капитала при съхраняване на платежоспособността и кредитоспособността в условията на допустимо равнище на риска. За В.М.Бочаров² финансовата устойчивост е състояние на паричните средства, осигуряващи развитие на предприятието за сметка на собствени ресурси. При анализиране на финансовата устойчивост от съществено значение е съотношението между собствените и привлечените средства използвани за осъществяване дейността на дружеството. Или съотношението между различните източници, които предприятието използва за да финансира своята дейност.

За предприятията от транспортния сектор са необходими големи финансови ресурси, които не могат да бъдат набавени изцяло от вътрешните източници на финансиране (печалба, амортизационни отчисления), затова се търсят и други алтернативи за осигуряване на необходимите средства: бюджетно финансиране свързано главно с отпускане на субсидии от държавата (в градския и пътническите

---

¹ Федотова М., Радионова В., Финансовая устойчивость предприятия в условиях инфляции, Перспектива, 1995

² Бочаров В., Финансовый анализ, Учеб. Пособие, Питер, 2004

превози на железопътния транспорт) и кредитно финансиране под формата на различни видове кредити. Източниците, които ще бъдат използвани, се определят след като финансовият мениджър изчисли цената на финансирането с всеки възможен източник на средства.

Всяко едно дружество, завършвайки отчетната година с положителен финансов резултат, осигурява възможност за самофинансиране. Оптимизирайки този резултат посредством намаляване на разходите и увеличаване ръста на продажбите, предприятието набавя по-голяма сума пари за реинвестиране в дейността си. Размерът на капиталовложенията зависи от сферата на дейност на фирмата. За предприятията от транспортния сектор в зависимост от вида транспорт, който извършват са необходими различни по размер финансови инвестиции. Например в железопътния транспорт основно се инвестира в разширяване и реконструкция на инфраструктурни обекти, както и обновяване на подвижния състав, докато фирмите от автомобилния сектор ще вложат средства за закупуване, поддържане и обновяване на автопарка. развитието на интермодалния транспорт е свързано с изграждане на съответните терминали и подобряване на връзките на пристанищата и летищата с пътната и железопътната мрежи.

Погледнато от друг ъгъл печалбата за разпределение, освен за самофинансиране се използва и като база за начисляване и изплащане на определен процент за възнаграждения на членовете на Съвета на директорите, наречени „тантиеми“. Колкото по-висока е стойността на положителния финансов резултат, толкова по-голям е размерът на отчисленията. Транспортните фирми би трябвало да използват тантиемите като лост за мотивация на ръководството. Това няма да се отрази съществено на ресурсите, с които разполагат но може да има положителен ефект върху бизнеса.

От счетоводна гледна точка, финансовият резултат е част от собствения капитал на всяко предприятие т.е. основен вътрешен източник на средства. Според определението, дадено в Общите разпоредби на Националните стандарти за финансови отчети за малки и средни предприятия, финансовият резултат е „стойностен израз на крайния икономически резултат от осъществяването на определена сделка или от дейността на предприятието за определен отчетен период“. Той се квалифицира като печалба, когато е положителен и като загуба, когато е отрицателен.

В счетоводната нормативна уредба и по-точно в Общите разпоредби към НСФОМСП, както и в СС 12 Данъци от печалбата, финансовият резултат като понятие е разгледан в три аспекта:

- 1) Счетоводна печалба или загуба – печалбата или загубата за периода, представляваща разликата между приходите и разходите на дружеството от отчета за приходите и разходите, преди приспадане на разхода за данъци от печалбата (корпоративен данък);
- 2) Данъчна печалба (загуба) – определя се съгласно действащите правила на данъчното законодателство и служи като основа за определяне размерът на дължимите (възстановимите) данъци. Или данъчната печалба (загуба) се получава в резултат на преобразуваната счетоводна печалба (загуба) по реда определен в ЗКПО;
- 3) Балансова печалба (загуба) или т.нар. нетна или чиста печалба, която се получава след приспадане на корпоративния данък от счетоводната печалба. Известна е още и като печалба за разпределение.

Етапи на формиране на финансовия резултат

Първи етап: свързан е с извършването на редица операции по приключване на сметките отчитащи приходи и разходи. Например разходите по икономически елементи

се отнасят като разходи по функционално предназначение. Сметките *Административни разходи* и *Разходи по продажби* се приключват като се разпределят въз основа на предварително избрана от предприятието база (най-често това са получените приходи от продажбите)³. Следва да бъдат приключени всички сметки от гр. **70 Приходи от продажби** като се отнесат към сметка **123 Печалби и загуби от текущата година**. Към финансовия резултат трябва да се отнесат и всички финансови приходи и разходи. В случай, че предприятието използва НСФОМСП като нормативна база за изготвяне на ГФО, трябва да приключи сметките с извънредните приходи и разходи като ги отнесе към печалбата (респ. загубата). При МСФО приходи и разходи не се класифицират по подобен начин. След извършване на изброените приключвателни операции, се установява т.нар. брутна печалба (респ. загуба) на предприятието.

Във **втория етап** от формиране на финансовия резултат, брутната печалба (загуба) следва да се преобразува по реда на ЗКПО. Т.е. данъчното законодателство не признава получения резултат за данъчна основа. Затова счетоводната печалба (респ. загуба) подлежи на преобразуване с определени постоянни и временни данъчни разлики. Това са суми или приходи и разходи, които не се признават за данъчни цели в годината на осчетоводяване, а на по-късен етап (при временните данъчни разлики) и такива приходи и разходи (суми), които никога не се признават за данъчни цели. Механизмът на преобразуване е като непризнатите разходи се посочат в увеличение на финансовия резултат, а приходите - в намаление. По-късното признаване на временните данъчни разлики се нарича „обратно проявление”, което означава че първоначално непризнатият разход посочен в увеличение, следва да се признае и да се посочи в намаление. И обратно – посочените в намаление приходи при обратното проявление се посочват в увеличение.

Третият етап от формирането на финансовия резултат е свързан с определяне на чистата (нетна) или балансова печалба (респ. загуба) наречена още печалба за разпределение. Свързан е с начисляване на корпоративен данък в размер на 10%, с който се облага данъчния резултат и получената сума се приспада от счетоводната печалба. По този начин се образува балансовата печалба (загуба) за периода.

Модели за разпределение на печалбата в транспортните предприятия учредени като акционерни дружества

Няма регламентиран подход за разпределение на чистата печалба при акционерните дружества. Всяка фирма, в съответствие с търговското законодателство, следва да разработи собствена схема, по която нетната печалба да бъде разпределена. Този разпределителен механизъм включва: отделяне на финансови средства за резерви, дивиденди, възнаграждения на членовете на управителни органи, за формиране на допълнителни резерви и др. фондове, като остатъчната неразпределена печалба едно предприятие може да използва за изплащане на допълнителни дивиденди, а друго – за реинвестиране в дейността си. Това решение се взема в съответствие с дивидентната и инвестиционната политики на транспортната фирма като се търси баланс между изплащането на по-високи дивиденди от една страна и реинвестиране на остатъчната печалба от друга.

Пример (наименованието на предприятието, както и всички числа и стойности са условни):

---

³ Бурдин Л., Йосифова Д., Рупска Т., Финансово счетоводство, ВТУ „Тодор Каблешков”, София, 2011

1. Структурата на основния капитал на транспортно предприятие „Дара ТР” АД е както следва:
  - номиналната стойност на основния капитал като база за разпределение на дивиденди е 360 000 лв., разпределен в 14 000 обикновени акции с право на глас и 4 000 привилегирани акции без право на глас.
2. Обявен дивидент за 20XX г.:
  - по обикновените акции – 4,2%;
  - по привилегированите акции – 3,8%.
3. Чиста печалба за разпределение – 208 000 лв.
4. Неразпределена печалба от минали години (респ. непокрита загуба) няма.
5. Дружеството решава да задели от печалбата:
  - a) за резерви:
    - 10% - задължителен законов резерв;
    - 4% - формиране на „дивидентен резерв”, който ще обезпечи изплащането на привилегировани дивиденди през следващата година;
    - 9% - други резерви;
  - b) за възнаграждения на членовете на Съвета на директорите т.нар. „тантиеми” – 2% от стойността на печалбата.

Решение:

Чистата печалба за разпределение е базата, върху която се начисляват 10% за формиране на задължителен резерв (т.нар. законов резерв при АД, съгл. чл.246 от ТЗ). Независимо от избрания механизъм за разпределение, това изискване се съблюдава, докато размерът на резерва не достигне 10% от капитала определен от Устава на дружеството.

В доклада са представени два варианта като алтернатива за разпределение на нетната печалба.

Вариант I

Печалбата за разпределение е базата, върху която се начисляват процентите за отчисления за резервите и за възнагражденията на членовете на Съвета на директорите.

1. Чиста печалба (за разпределение).....	208 000
2. 10% - законов резерв (208 000 x 10%).....	(20 800)
3. 4% - „дивидентен резерв” (208 000 x 4%).....	(8 320)
4. 9% - други резерви (208 000 x 9%).....	(18 720)
5. 2% - възнаграждения на членовете на Съвета на директорите (208 000 x 2%)....	<u>(4 160)</u>
6. Остатък за разпределение.....	156 000
7. Дивиденди за разпределение:	
a) дивиденди по обикновени акции (280 000 x 4,2%).....	(11 760)
б) дивиденди по привилегировани акции (80 000 x 3,8%).....	(3 040)
8. Неразпределена печалба.....	141 200

След приспадане на корпоративния данък от счетоводната печалба се получава балансовата печалба. Тя се отчита със сметка „Печалби и загуби от текущата година” и в края на отчетния период (31.12.) остава без салдо т.е. приключва се като се отнесе по сметка „Неразпределена печалба от минали години” при положителен финансов резултат:

1. Д-т с/ка 123 Печалби и загуби от текущата година	208 000
К-т с/ка 122 Неразпределена печалба от минали години	208 000

При загуба ще се състави статията:

Д-т с/ка **121** *Непокрита загуба от минали години*

К-т с/ка **123** *Печалби и загуби от текущата година*

2. За начисляване на законовия резерв от 10%, се съставя статията:

Д-т с/ка **122** *Неразпределена печалба от минали години* 20 800

К-т с/ка **111** *Общи резерви* 20 800

3. Пренасочването на средства от печалбата към дивидентни резерви за обезпечаване на дивидентите, ще бъде осчетоводено по следния начин:

Д-т с/ка **122** *Неразпределена печалба от минали години* 8 320

К-т с/ка **119** *Други резерви* 8 320

ан. с/ка *Обезпечаване на дивиденти по привилегирани акции*

4. За отчитане на средствата (в размер на 9% от стойността на печалбата) по с/ка *Други резерви*:

Д-т с/ка **122** *Неразпределена печалба от минали години* 18 720

К-т с/ка **119** *Други резерви* 18 720

5. При начисляване на възнагражденията на членовете на Съвета на директорите често срещана грешка е тантиемите да се разглеждат като дивиденти. Дивидентите са доход от собственост. Нормалният механизъм, използван в договорите за управление и контрол, е печалбата да е база, върху която се изчислява тантиемът. Счетоводното отчитане е същото, каквото е на всяко друго възнаграждение:

Д-т с/ка **604** *Разходи за възнаграждения* 4 160

К-т с/ка **429** *Други разчети с персонала и съдружниците* 4 160

5.1. Изплащане на възнагражденията:

Д-т с/ка **429** *Други разчети с персонала и съдружниците* 4 160

К-т с/ка гр. **50** *Парични средства* 4 160

6. За начисляване на дължимите и гласувани за разпределение дивиденти:

Д-т с/ка **122** *Неразпределена печалба от минали години* 14 800

К-т с/ка **425** *Задължения за съучастия* 14 800

ан.с/ка *дивиденти по привилегирани акции (80 000 x 3,8%)*

ан.с/ка *дивиденти по обикновени акции (280 000 x 4,2%)*

6.1. При изплащане на дивидентите се прави следния счетоводен запис:

Д-т с/ка **425** *Задължения за съучастия* 14 800

К-т с/ка **503** *Разплащателна сметка в левове* 14 800

*Преди изплащане на дивидентите върху brutната им сума следва да се начисли данък върху дивидента.

Вариант II

Базата за начисляване на процентите за отчисления за резервите и възнагражденията на членовете на Съвета на директорите е променлива – тя е остатъкът от нетната печалба, получен след всяко предходно отчисление.

1. Чиста печалба (за разпределение)	208 000
2. 10% - задължителен (законов) резерв (208 000 x 10%)	(20 800)
3. 4% - „дивидентен резерв” (187 200 x 4%)	(7 488)
4. 9% - други резерви (179 712 x 9%)	(16 174)
5. 2% - възнаграждения на членовете на Съвета на директорите (163 538 x 2%) ..	(3 271)
6. Остатък за разпределение	160 267
7. Дивиденди за разпределение:	
а) дивиденди по обикновени акции (280 000 x 4,2%)	(11 760)
б) дивиденди по привилегировани акции (80 000 x 3,8%)	(3 040)
8. Неразпределена печалба	145 467

От разгледаните два варианта можем да направим заключението, че стойността на неразпределената печалба зависи от избора на изчислителните процедури, които ще приложи транспортното предприятие при разпределението на дружествената печалба. Величината на неразпределената печалба, получена при всеки един от вариантите, се включва в пасива на баланса като „Неразпределена печалба от минали години” и би могла да бъде реинвестирана в дейността на предприятието или да бъдат изплатени допълнителни дивиденди на акционерите. Т.е. от начина, по който се изчисляват тантиемите зависи размерът на т.нар. разполагаема печалба. От една страна можем да кажем, че колкото повече тантиеми бъдат изплатени, толкова по-малка ще бъде разполагаемата печалба и обратното. От друга страна транспортните фирми би трябвало да мотивират ръководството чрез тантиемите за постигане на оптимален резултат. Този процент за начисляване на възнагражденията е въпрос на договореност между ръководството и собствениците на корпорацията. Той може да бъде и 10% от стойността на печалбата (а не 2%, както е в примера), но важна е и основата върху която се извършват изчисленията – по-голям размер на печалбата, по-високи тантиеми и обратното.

При двата варианта на разпределение на печалбата определено може да се счита, че по-справедлив е първият вариант, при който всички отчисления за резервни фондове и възнаграждения за Съвета на директорите се определят при една и съща основа, а именно печалбата, като всички проценти се отнасят към нея.

Освен това във втория вариант, при който отчисленията се правят при намаляваща база, се отчислява пълен процент само за задължителния 10 % резерв, а за всяко следващо отчисление базата за разпределение се намалява с предходното. По този начин се ощетяват *Резерва за дивиденди*, *Другите резерви* и не на последно място брутната сума на възнаграждението за Съвета на директорите - в конкретния пример с 889 лева. Непроменени остават само дивидентите за обикновени и привилегировани акции и при двата варианта.

Въз основа на различни наблюдения, първият вариант е много по-използван в практиката. Вярно е и друго, че по-голямата неразпределена печалба във всеки един момент може с решение на управителния орган да бъде преразпределена в допълнителни резерви и дивидентен резерв. Но според мен, освен че се ощетяват директно членовете на Съвета на директорите, се намаляват и постъпленията в резервните фондове, като непроменен остава само задължителният резерв, защото той се отчислява първи. Мисля, че методиката на разпределение е въпрос на решение в Устава на всяко едно предприятие, в зависимост от неговите нужди и конкретика.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Федотова М.А., В.М. Радионова. Финансовая устойчивость предприятия в условиях инфляции, Перспектива, 1995
- [2] Бочаров В., Финансовый анализ, Учеб.пособие – СПб; Питер, 2004
- [3] Бурдин Л., Йосифова Д., Рупска Т., Финансово счетоводство, ВТУ „Тодор Каблешков”, София, 2011
- [4] Захариев П., Счетоводство на капиталовите дружества част I, ИК„Геа-принт”, Варна 2008 [5]
- [5] Павлова С., Счетоводни стандарти – приложение, Мартилен, София, 2011
- [6] Савова К., Вайсилова Ем., Основи на счетоводството, ВТУ „Тодор Каблешков”, София, 2014
- [7] Петров Г., Основи на финансите на фирмата, ИК „Труд и право”, София, 1996
- [8] Търговски закон, http://www.vks.bg/vks_p04_05.htm

PROFIT – FINANCIAL LEVERAGE FOR DEVELOPMENT OF ENTERPRISES IN TRANSPORT SECTOR

Magdalena Petrova-Kirova
mpetrova_kirova@abv.bg

Todor Kableshkov University of Transport
158 Geo Milev Street, Sofia
BULGARIA

Key words: *profit, distribution, dividends, distribution models*

Abstract: *Each corporation is created to operate for uncertain period of time. Accomplishing its activity, the company’s main objective is to achieve profit at the end of the reporting year. How to be distributed this profit is a decision of the general assembly of the enterprise. Each corporation adopts its own distribution model. The current paper presents such models which are applied in accordance with the purposes, strategies and dividend policy of stock companies in this regard, the profit is presented both as a financial source for transport companies and motivation for top management in achieving successful business.*